

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ
У ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІPECULIARITIES OF TRAINING FUTURE PHILOLOGISTS
AT A TECHNICAL UNIVERSITY

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх філологів у технічному університеті, що є актуальною проблемою сучасної освіти в умовах зростаючої міждисциплінарності та кооперації гуманітарних знань із технічними. Досліджується специфіка навчальних програм та методичних підходів, що сприяють формуванню професійних компетентностей філологів в умовах технічного закладу вищої освіти. Особлива увага приділяється використанню інноваційних освітніх технологій, цифрових ресурсів, IT-продуктів освітнього призначення. У статті проаналізовано переваги та виклики, що виникають у процесі підготовки фахівців-філологів у технічних університетах, а також запропоновані рекомендації стосовно покращення ефективності освітнього процесу. Наголошено, що традиційні засоби контролю слід поступово вдосконалювати в руслі компетентнісного підходу, а інноваційні засоби, зокрема ті, що прийшли із зарубіжної практики або інших освітніх систем (загальна і середня професійна освіта) – адаптувати для широкого застосування у вітчизняній практиці.

Окрім зазначеного, опрацьовано різноманітні цифрові інструменти, такі як онлайн-платформи, мобільні додатки та інтерактивні навчальні ресурси, що сприяють удосконаленню аудіювання. Особлива увага приділяється методикам інтеграції технологій у навчальний процес та їх впливу на якість засвоєння матеріалу. У статті розглядаються переваги використання цифрових технологій для розвитку слухових навичок, зокрема можливість персоналізації навчання, доступ до автентичних матеріалів та інтерактивність. Зроблено висновки про ефективність використання цифрових засобів для формування аудіальних компетентностей у студентів різних рівнів.

Ключові слова: філологічна освіта, глобалізація, технічний університет, міждисци-

плінарність, компетентнісний підхід, інноваційні освітні технології.

The article examines the peculiarities of training future philologists at a technical university, which is an urgent problem of modern education in the context of growing interdisciplinarity and cooperation of humanitarian knowledge with technical knowledge. The specifics of curricula and methodological approaches that contribute to the formation of professional competencies of philologists in a technical higher education institution are explored. Particular attention is paid to the use of innovative educational technologies, digital resources, IT products for educational purposes. The article analyzes the advantages and challenges that arise in the process of training philologists at technical universities, and offers recommendations for improving the efficiency of the educational process. It is emphasized that traditional means of control should be gradually improved in line with the competence approach, and innovative means, in particular those that have come from foreign practice or other educational systems (general and secondary vocational education), should be adapted for widespread use in domestic practice.

In addition, various digital tools, such as online platforms, mobile applications, and interactive learning resources that help improve listening, have been developed. Special attention is paid to the methods of integrating technology into the educational process and its impact on the quality of learning. The article discusses the advantages of using digital technologies for the development of listening skills, including the possibility of personalizing learning, access to authentic materials and interactivity. Conclusions are drawn about the effectiveness of the use of digital tools for the formation of auditory competencies in students of different levels.

Key words: philological education, globalization, technical university, interdisciplinarity, competence-based approach, innovative educational technologies.

УДК 378.015.31:[004:005.336.2(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.2.35>

Швець Б.Ю.,

аспірант кафедри педагогіки та психології професійної освіти Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Актуальність теми. Питання профільної освіти та вибору ВНЗ, який в цілому буде спеціалізуватися на підготовці кваліфікованих кадрів орієнтовно одного напрямку, набирають в останній час особливої популярності. Сучасна освіта – це не лише опанування конкретної спеціалізації, але й мобільність, формування дружніх та ділових стосунків, мотивація до кар'єрних і наукових звершень. Згідно із результатами опитування, проведеного на платформі DUO, здобувачі освіти передусім очікують, що в університеті їх навчать опрацьовувати інформацію, «навчать вчитися» (61% студентів і випускників), вони отримають знання для роботи за фахом (57%), а також знайдуть коло друзів та однодумців (54%) [3]. Саме навчальний осередок дає можливість перепрофілюватися

чи змінити свої переконання стосовно сфери реалізації трудового потенціалу.

Разом з тим, у глобалізованому світі знання іноземних мов є важливою навичкою, яка значно підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці. Філологи з технічних університетів, які поєднують лінгвістичну підготовку з технічними знаннями, можуть займати важливі позиції у міжнародних компаніях, де потрібні фахівці зі знанням як мови, так і технічної термінології. Більше того, саме технічного спрямування навчальні заклади володіють сучасною базою для використання інноваційних методів навчання (електронні освітні платформи, мультимедійні ресурси та інтерактивні методики), що сприяють більш ефективному засвоєнню матеріалу і розвитку мовних навичок.

В світлі зазначеного, активізується питання відносно методики викладання та оптимізації навчального процесу майбутніх філологів, які здобувають вищу освіту в рамках технічного ВНЗ.

Наукові розробки в цьому напрямку вже здійснили такі вчені як Дячук Н. М., яка систематизує рекомендації стосовно способів та методик формування іншомовної комунікативної компетентності [1]. Щодо специфіки підготовки студентів саме технічних дисциплін в контексті опанування англійської мови, досить конструктивні рекомендації містить дисертація Зеленіна Г. І. [2]. Аналогічний підхід характерний і для наукових розвідок Канюк О. [4], Карпенко Н. [5], Кувшинової Н. [7], які орієнтуються на надання саме практичних рекомендацій. Леймотивом в розрізі даної роботи проходить питання ролі і значення компетентісного підходу, про що більш ґрунтовно ведеться мова в теоретичних розвідках Лебедеенко Ю. М. [8].

Разом з тим, **метою дослідження** є аналіз особливостей освітньої програми з підготовки філологів у технічному університеті для виявлення шляхів оптимізації навчального процесу з урахуванням потреб сучасного ринку праці.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку та реформування суспільства сфера технічної освіти дуже важлива, оскільки відіграє величезну роль в економічній конкурентоспроможності країни. У свою чергу, такого роду навчання не обмежене опануванням виключно технічних і спеціальних дисциплін. Ключове завдання – підготувати професіонала як всебічно розвинену особистість. У зв'язку з цим, викладання гуманітарних дисциплін у сфері вищої технічної освіти – доцільне, проте має свою специфіку і в більшості випадків зводиться до професійно орієнтованого навчання [5, с. 42].

Часто під професійно орієнтованим навчанням мови розуміють викладання, націлене на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики та термінології, а також на спілкування виключно в професійній діяльності [4, с. 270; 7, с. 21]. У свою чергу, ми вважаємо, що таке формулювання не зовсім точне, оскільки абсолютно не враховує аспект навчання мови як засобу спілкування в побутовій, діловій, міжкультурній сферах і ситуаціях, що також важливо для сучасного фахівця. Крім цього, на нашу думку, професійно орієнтоване навчання повинно ґрунтуватися не тільки на комунікативних потребах майбутніх фахівців, а й на їхніх ціннісних орієнтирах, особливостях професійної особистості та професійного дискурсу. Професійно орієнтоване навчання мови – це комплексний, спеціально організований процес формування мовних компетенцій у навчальних закладах з урахуванням комунікативних потреб майбутніх фахівців, їхньої мовної підготовки, міжкультурних зв'язків та особливостей професійного дискурсу.

Студенти проявляють найбільший інтерес до навчання, коли матеріал адаптований до їхньої спеціальності. Вказане, безперечно, стимулює вивчення іноземної мови, сприяючи поглибленню професійних знань. У центрі освітнього процесу знаходиться сам студент, його потреби та можливість для розвитку. Викладач відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для засвоєння професійних знань, а також у мотивації та заохоченні інтелектуального зростання й творчого потенціалу студентів [6, с. 103]. За таких умов, ми можемо вести мову про професійно орієнтоване навчання як про свого роду стиль викладання мов у ВНЗ або в іншому навчальному закладі, де учні здобувають певну професію або спеціальність.

Завдання лекційних курсів у нових освітніх програмах – не інформаційно-оцінне, а переважно концептуально-орієнтоване. Якщо раніше основні лекційні курси були покликані повідомити студенту «від і до» необхідний мінімум відомостей, що видаються «правильними» (загальноприйнятими з позицій офіційної вітчизняної науки), без яких випускник ВНЗ не міг вважатися фахівцем у тій чи іншій царині знань, то нині як альтернатива зазначеному, на перше місце виходить функція огляду й аналізу широкого спектра думок і шкіл, представлених у конкретній царині науки. При цьому функція трансляції мінімуму інформації вже не покладена насамперед на лектора, оскільки в наші дні видано достатню кількість як класичних, так і експериментально-авторських підручників і навчальних посібників. Найважливішою метою викладача стає систематизація великого різноманітного матеріалу і навчання студента вмінню орієнтуватися в цьому матеріалі.

Невід'ємною та суттєвою частиною реалізації освітньої програми є оцінювання успішності її освоєння студентом. Основою для розроблення ВНЗ контрольно-оцінного інструментарію (оцінювальних засобів) слугують задані в діагностованій формі компетентності випускника, а також заплановані на їх основі для кожної дисципліни (модуля) результати навчання у форматі знань, умінь і навичок. У процесі ж поточного контролю успішності та проміжної атестації, як правило, проводиться оцінювання більш локальних результатів навчання – компонентів компетенцій (знань, умінь, навичок з дисциплін або модулів освітньої програми). Однак і протягом усього періоду навчання необхідно передбачати, розташовуючи рівномірно і послідовно в межах навчального плану, окремі форми навчальної роботи та відповідні процедури оцінювання, спрямовані саме на формування комплексів знань, умінь, навичок і моделей професійної діяльності, тобто компетенцій. У поєднанні з традиційними фундаментальними курсами, що створюють необхідну теоретичну основу даного рівня освіти, ці форми і процедури

сприяють виробленню стереотипів професійної поведінки в різних ситуаціях, з якими випускник надалі зіткнеться на практиці.

Виходячи з цього, оптимальним шляхом формування систем оцінювання якості підготовки студентів при реалізації компетентнісного підходу є поєднання традиційних методів і засобів перевірки знань, умінь і навичок та інноваційних підходів, орієнтованих на комплексне оцінювання компетенцій, що формуються. Не можемо не погодитися із вітчизняними філологами які наголошують, що до впровадження даного підходу у освітню практику використовувалося поняття «кваліфікації» фахівця за рівнями, що певною мірою стало підґрунтям або відправною точкою для визначення стану підготовленості фахівця до певного виду діяльності як результату проходження процесу підготовки [2, с. 44]. Але в той же час вдається констатувати, що компетентний фахівець на відміну від кваліфікованого «не лише володіє певними знаннями, вміннями і навичками, необхідними для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй праці; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю» [8, с. 93]. Таким чином, кваліфікований спеціаліст демонструє та застосовує свої професійні знання, вміння та навички як результат їхнього освоєння, що дозволяє йому ефективно та творчо виконувати свої обов'язки, проявляючи ініціативність та самостійність у прийнятті рішень під час професійної діяльності. Таким чином, саме компетентність, сформована в ході професійної підготовки, допомагає спеціалісту успішно вирішувати різноманітні завдання, що є особливо важливим у нестандартних ситуаціях виконання професійних функцій.

При цьому, традиційні засоби контролю слід поступово вдосконалювати в руслі компетентнісного підходу, а інноваційні засоби, зокрема ті, що прийшли із зарубіжної практики або інших освітніх систем (загальна і середня професійна освіта) – адаптувати для широкого застосування у вітчизняній практиці.

З цією метою, як в процесі навчання, так і в ході контролю рівня отриманих навичок, активно використовуються комп'ютерні технології, які здатні суттєво поліпшити процес опанування іноземної мови в рамках ВНЗ. Показниками успішності застосовуваних сучасних інноваційних технологій є їхня ефективність; економічність (засвоєння більшого обсягу інформації за одиницю часу); ергономічність (навчання у співпраці, присутність сприятливого емоційного мікроклімату, без перевтоми); формування позитивної мотивації в освоєнні дисципліни, що надає можливість виявити особистісні якості учнів, впливати на зону найближчого розвитку в навчанні.

Наведемо приклад заняття із англійської мови з використанням інноваційних технологій навчання. Описуване заняття проводилося у студентів, які навчаються за напрямками «Дизайн» і «Туризм». Згідно з робочою програмою, студенти під час навчання отримують уявлення про її культуру і традиції. Не секрет, що інформація, здобута самостійно, міцніше зберігається в пам'яті. Апробована нетрадиційна форма заняття – віртуальна екскурсія, активізує пізнавальну діяльність студентів. Відповідно, онлайн відвідування Британського музею цілком відповідає і програмі, і профілю навчання. Заняття проводиться в кабінеті іноземної мови, оснащеному засобами сучасних інформаційних технологій, зокрема виходом в Інтернет. Студенти, за кваліфікованої допомоги викладача, вчать самостійно здобувати нові знання та вміння за допомогою інформаційних технологій (робота з іншомовними сайтами) і використовувати їх у практичній діяльності. Робота в мережі Інтернет викликає у студентів масу позитивних емоцій, що також відбивається на результативності заняття. Необхідно зазначити, що перед проведенням віртуальної екскурсії викладач систематизує необхідний мінімум завдань, котрі студенти виконують під час семінарського заняття.

Ті студенти, які швидше справляються з поставленими завданнями, мають можливість самостійно «прогулятися» виставковими залами, познайомитися з виставковими залами, інформацією щодо будь-якого експонату, котрий його цікавить; акцентувати свою увагу на тому, що може стати в нагоді майбутнім дизайнерам і працівникам сфери туризму в подальшій професійній діяльності. Тут же реалізується й індивідуальний підхід у навчанні.

Якщо мова йде про роботу із майбутніми філологами, то в даному випадку цифрові технології, як правило, необхідно задіювати для вирішення найбільш складних питань. Так, до прикладу, аудіювання по праву вважається одним із найпроблематичніших аспектів при оволодінні англійською мовою. Пояснюється ця складність подоланням таких чинників, як характер мовного матеріалу, умови репрезентації тексту, смисловий зміст, джерела інформації, а також індивідуальні особливості як мовця (манера мовлення, темп, наявність акценту), так і слухача, його аудитивний досвід і багато інших [1, с. 218]. З іншого ж боку, аудіювання є потужним засобом навчання іноземної мови, оскільки сприяє засвоєнню лексичного складу мови та її граматичної структури, дає можливість опанувати звукову сторону мови, що вивчається, її фонемний склад та інтонацію: ритм, наголос, мелодію. Не слід забувати, що аудіювання, поряд із говорінням, забезпечує можливість комунікації іноземною мовою.

Без оволодіння вмінням розрізняти іноземну мову на слух спілкування з представниками інших

культур неможливе в принципі. На жаль, при двох-трьох академічних годинах англійської мови на тиждень викладачеві не вдається приділяти належної уваги розвитку у студентів навичок аудіювання. Все більший акцент робиться на самостійну роботу, яка стала можлива завдяки появі Інтернет-ресурсів. Як приклад розглянемо деякі з них докладніше:

1. TED (Technology, Entertainment, Design) являє собою універсальну онлайн платформу з безліччю конференцій провідних фахівців у сфері науки, мистецтва, дизайну, політики, культури, бізнесу, глобальних проблем, технологій і розваг. Місія конференції полягає в поширенні унікальних ідей («ideas worth spreading»). Записи з виступами найвидатніших спікерів можна знайти на сайті офіційному сайті TED.com. На даний момент понад 1500 обраних лекцій з перекладами різними мовами доступно на веб-сайті. Усі відео викладено з ліцензією Creative Commons BY-NC-ND, що дозволяє їх вільне поширення. Система роботи з подібним сайтом, як і з будь-яким іншим аудіо-текстом, зводиться до такої схеми: «звук – текст – звук». Спершу студентам пропонується подивитися відеоролик без субтитрів і вловити основний зміст. Далі слідує детальний розбір тексту за допомогою представлених субтитрів, а також, за бажанням викладача, беруть за основу додаткові вправи на лексику та граматику. Після цього здійснюється повторний перегляд ролика, під час якого відбувається слухо-зоровий синтез, одночасна трансляція звуку і зображення (із субтитрами або зі щойно розібраним тестом), що сприяє розвитку навичок і вмінь сприйняття мови на слух і стимулює усне мовленнєве спілкування учнів під час подальшого обговорення відеоматеріалу.

2. Ororo.tv – сайт, що на безоплатній основі надає доступ до новітніх серіалів і деяких фільмів із субтитрами різними мовами, які можна вмикати і вимикати за бажанням глядача. Перегляд фільмів і серіалів в оригіналі має величезне значення в процесі навчання іноземних мов, оскільки базується на одному з основних методичних принципів – принципі наочної демонстрації. Під час перегляду відеофільму задіюються всі види мовленнєвої діяльності. Як відомо, побачена та почута інформація запам'ятовується у п'ять разів краще за лише почуту.

Перегляд автентичних відеоматеріалів також є ефективним засобом підвищення мотивації студента до вивчення іноземної мови, оскільки вони демонструють функціонування мови у формі, прийнятій її носіями у природному соціальному контексті, знайомлять із нормами та правилами спілкування, поведінки; показують різні типи взаємовідносин й ілюструють мову міміки, жестів. Відео є унікальним засобом для навчання говоріння та іншомовного спілкування.

3. BBC Podcasts. Радіостанції BBC мають широкий діапазон тем, які за відсутності субтитрів корисно буде слухати як певне тло, що увімкне слухача в стан «поток» і створить ілюзію «повного занурення» в автентичне середовище. За рахунок відчуття «потоків» стану самі по собі починають активізуватися забуті знання з граматики та лексики, корегується мелодика мови, що також важливо під час навчання говоріння.

Тут варто зазначити, що в таких радіограмах, як, наприклад, BBC Learning English – 6 minute English, ведучі подкастів є носіями мови, тож надається можливість слухати і вивчати живу мову, в тому вигляді, в якому нею користуються звичайні жителі англійських країн, тобто в основі перебуває автентичний матеріал. Подкасти поділяються на три основні рівні: перший – для початківців (elementary), другий – для тих, хто навчається із середніми знаннями англійської мови (lower intermediate and intermediate), третій – для тих, хто навчається і має знання, вищі за середні (upper-intermediate). Перевага проекту BBC Learning English у тому, що темп мовлення озвучених діалогів – різний, залежно від рівня мовної підготовки. У 6 Minute English присутні вставки з діалогів англійською мовою від кореспондентів BBC, крім того, є пояснення нових англійських слів і виразів. Слід звернути увагу на те, що всі пояснення даються виключно англійською мовою. Більше того, до подкастів додаються скрипти (текстовий варіант передачі).

Слід підкреслити, що багато хто із студентів, які вивчають іноземну мову не усвідомлюють того, що, коли вони слухають свою рідну мову, насправді вони не аналізують кожне слово; вони недооцінюють той факт, що людина тісно пов'язує лінгвістичні знання з наявним досвідом і знаннями таких понять, як тема і культура. Абсолютне розуміння аудіотексту є хибним уявленням того, як відбувається природний процес сприйняття інформації рідною мовою. Зусилля все зрозуміти не призводить до ефективних результатів, викликає відчуття втоми і, зрештою, призводить до невдачі. На наш погляд, потрібно вчити студентів відбирати потрібну інформацію, ігноруючи нерелевантну, тобто навчити робити так, як вони це роблять своєю рідною мовою. Головне – розвинути навичку здогадки, навчитися передбачати те, про що могла б іти мова, те, що в даній ситуації міг би сказати мовець, нівелюючи таким чином можливі прогалини в сприйнятті.

Інтернет-ресурси є ефективним засобом організації освітнього простору, підтримують соціальні відносини, оскільки дають змогу учасникам процесу навчання здійснювати спільну діяльність, використовувати новітні матеріали в різних форматах, а також тренувати різні види мовленнєвої діяльності. Автентичний навчально-методичний

аудіоматеріал є цікавим, інформативно-змістовним, доступним розумінню, відповідає сучасній реальності іншомовного суспільства і створює сприятливі умови для оволодіння учнями новою країнознавчою інформацією, мовленнєвою поведінкою носія мови, сприяє їхньому знайомству з живою мовою, побутом народу, його культурою, сучасними реаліями.

Висновки. Таким чином можемо підсумувати, що студенти-філологи, особливо на початку навчання, досить часто відчують труднощі зі сприйняттям мови носіїв на слух. Формування навичок аудіювання – один із способів вирішення цієї проблеми. Багато сайтів надають аудіоінформацію. Корисний Інтернет і під час вивчення граматики та лексики іноземної мови. Існує велика кількість сайтів, де викладено основні граматичні правила, наведено приклади вживання складних граматичних конструкцій, надано інформацію про значення та етимологію слова.

Показниками успішності застосовуваних сучасних інноваційних технологій є їхня ефективність; економічність (засвоєння більшого обсягу інформації за одиницю часу); ергономічність (навчання у співпраці, присутність сприятливого емоційного мікроклімату, без перевтоми); формування позитивної мотивації в освоєнні дисципліни, що надає можливість виявити особистісні якості учнів, впливати на зону найближчого розвитку в навчанні. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні впливу STEM-підходів на підготовку філологів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дячук Н. М. Формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти. Кваліфікаційна наукова

праця на правах рукопису. дис... доктора філософії за спец. 014 Середня освіта. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2021. 304 с.

2. Зеленін Г.І. Теоретичні і методичні засади іншомовної професійної підготовки майбутніх викладачів технічних дисциплін. дис... к.п.н. за спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2021. 475 с.

3. Іпполітова І. Рейтинг ІТ-вишів 2023: УКУ – беззаперечний лідер, КПІ – в десятці, наприкінці кілька харківських вишів. DOU. 2023. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/ukrainian-universities-2023/>

4. Канюк О. Особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови для студентів нелінгвістичних спеціальностей. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 14. 2015. с. 270–274.

5. Карпенко Н. Формування комунікативної компетентності іноземних студентів як мета навчання української мови. Викладання гуманітарних та українознавчих дисциплін засобами дистанційного навчання: теорія і практика закладів вищої освіти: матеріали наук. інтернет-конф. з проблем вищої освіти і науки, м. Харків. Харків: ХНАДУ, 2022. с. 42–44.

6. Кецик-Зінченко У. Особливості професійно-орієнтованого навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей. Молодь і ринок № 9 (176), 2019. с. 101–106.

7. Кувшинова Н. М. Особливості професійно-орієнтованого навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей. зб. тез конференції. Науково-практична конференція «Науково-методичне підґрунтя удосконалення системи навчання мовам у закладі вищої освіти спортивного профілю». Київ 2021. с. 18–22.

8. Лебеденко Ю. М. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти. Гуманізм та освіта: зб. матер. VIII міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 19–21 вер. 2006). Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. с. 93–95.